

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CCJE(2022)4

Страсбург, 2 грудня 2022 року

КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СУДДІВ (ССЈЕ/КРЄС)

Висновок КРЄС № 25 (2022)

про свободу вираження поглядів суддів

Зміст

I.	Вступ.....	3
II.	Обсяг і мета Висновку.....	3
III.	Огляд законодавства та практики країн.....	4
IV.	Загальні принципи.....	6
V.	Обмеження свободи вираження поглядів / суперечливі випадки.....	9
1.	Заяви, пов'язані з судовими спорами.....	10
2.	Заяви щодо публічних дебатів.....	11
3.	Заяви щодо питань, які становлять інтерес для судової влади як інституції.....	12
4.	Публічна критика судової влади / колег-суддів.....	12
5.	Діючий політичний мандат / колишній політичний мандат.....	13
VI.	Захист суддівської незалежності як правовий та/або етичний обов'язок суддів, асоціацій суддів і судових рад.....	14
VII.	Етичний обов'язок суддів роз'яснювати правосуддя громадськості.....	15
VIII.	Використання соціальних мереж суддями.....	16
1.	Свобода вираження поглядів суддів офлайн і онлайн.....	16
2.	Розробка інструкцій щодо використання суддями соціальних мереж.....	16
a)	Визначення соціальних мереж.....	16
b)	Застосовність загального правила щодо суддівської стриманості.....	16
c)	Адаптація поведінки суддів до конкретних викликів спілкування в соціальних мережах.....	17
d)	Пропозиція прозорого використання соціальних мереж (за наявності дозволу).....	18
e)	Наголошення на важливості навчання суддів щодо використання соціальних мереж.....	19
IX.	Рекомендації.....	19

I. Вступ

1. Відповідно до мандату, наданого їй Комітетом міністрів, Консультативна рада європейських суддів (КРЕС або CCJE) підготувала цей Висновок про свободу вираження поглядів суддів.
2. Висновок було підготовлено на основі попередніх висновків КРЕС, Великої хартії суддів КРЕС (2010) та відповідних документів Ради Європи, зокрема, Європейської хартії про статус суддів (1998) та Рекомендації Комітету Міністрів CM/Rec(2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та відповідальність, Звіту Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) щодо свободи вираження поглядів суддів (CDLAD(2015)018). У Висновку також враховано Основні принципи ООН щодо незалежності судової влади, Бангалорські принципи поведінки суддів і Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, яка також стосується реалізації свободи вираження поглядів суддів¹. Крім того, розглядаються Необов'язкові рекомендації щодо використання соціальних мереж суддями Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC) і звіти Європейської мережі судових рад (ENCJ). Висновок також спирається на практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).
3. Висновок також враховує відповіді членів КРЕС на анкету щодо свободи вираження поглядів суддів, а також короткий виклад цих відповідей і попередній проєкт, підготовлений експертом, призначеним Радою Європи, пані Яннікою Ян (Jannika Jahn).

II. Обсяг і мета Висновку

4. Висновок стосується свободи вираження поглядів суддів, у ньому розглянуто основні аспекти вираження поглядів суддів. У Висновку йдеться про правовий та етичний обов'язок судді висловлюватися з метою захисту верховенства права та демократії на національному, а також на європейському й міжнародному рівнях. У Висновку розглядаються питання вираження поглядів суддів, які викликають занепокоєння судової влади, суперечливі теми, що становлять суспільний інтерес, а також питання суддівської стриманості, якої необхідно дотримуватись. Він охоплює питання вираження поглядів суддів як у суді, так і за його межами. Висновок має на меті надати загальні рекомендації суддям і встановити широкі рамки для подальшого обговорення того, які параметри слід враховувати, коли судді користуються своїм правом на свободу вираження поглядів. Цей Висновок не має на меті визначити мінімальний обсяг свободи вираження поглядів суддів.
5. Для цілей Висновку вимога суддівської стриманості визначається як обов'язок бути стриманим, покладений на суддю або самою судовою владою, або законодавцем. Що стосується правових параметрів, Висновок спирається на практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Щодо поглядів на етичні принципи та рекомендації, які викладені у цьому Висновку, КРЕС спирається на власні висновки. Суддівська (само)стриманість включає поняття суддівського розсуду, стриманості або поміркованості.

¹ Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48.

6. Що стосується свободи вираження поглядів окремого судді, Висновок бере до уваги частково конкуруючі, а частково взаємодоповнюючі інтереси. Вони включають право кожного судді на свободу вираження поглядів; право громадськості бути поінформованою про питання, що становлять суспільний інтерес; право на справедливий суд, включаючи безсторонній і незалежний суд; та презумпцію невинуватості. Висновок також відображає принципи, що лежать в основі цих прав. Принцип поділу влади є основою свободи слова суддів, якщо йдеться про питання суспільного інтересу, наприклад, про функціонування системи правосуддя. Верховенство права забезпечує рівність усіх (чи то громадян, чи то представників держави) перед законом. Його ефективність частково залежить від довіри суспільства до незалежності й авторитету судової влади. Поділ влади вимагає як суддівської незалежності, так і свободи вираження поглядів суддів, що призводить до напруженості між метою запобігти поведженню суддів подібно політикам та, водночас, підтримкою їхньої свободи вираження поглядів як доказу незалежності суддів.
7. Висновок також поширюється на суддів, які виступають або пишуть від імені асоціацій суддів, судів або судової ради. Висновок не поширюється на суддів у відставці, оскільки вони мають таке ж право на свободу вираження поглядів, як і всі інші особи, за винятком конфіденційної інформації, отриманої під час виконання службових обов'язків.
8. За обставин, коли громадськість не завжди може чітко розрізнити суддю, який діє як приватна особа, і суддю, який здійснює повноваження, Висновок розглядає заяви суддів з точки зору того, що вони обіймають посади публічної служби.
9. У Висновку не розглядаються питання мотивування суддями своїх рішень, оскільки це є виконанням ними своїх обов'язків, а не реалізацією особистих прав.
10. Для цілей цього Висновку термін ЗМІ охоплює друковані, радіомовні та онлайн медіа, включаючи аудіо та відео потокові (стрімінгові) сервіси².

III. Огляд законодавства та практики країн

11. Відповіді членів КРЄС на анкету для підготовки цього Висновку³ дають загальне уявлення щодо поточного стану нормативного регулювання і практики держав-членів.
12. Держави-члени Ради Європи гарантують суддям право на свободу вираження поглядів. Обсяг його захисту в державах-членах є різним. У багатьох державах він охоплює позасудові заяви, зроблені приватно чи публічно у зв'язку з професійною діяльністю суддів, а також позасудові заяви, зроблені в інтересах судової влади. У деяких країнах судді мають імунітет від позову за будь-що, сказане ними в суді, поки не встановлено *mala fides* — недобросовісність.
13. Свобода вираження поглядів суддів обмежена з метою дотримання конфіденційності провадження, внутрішніх судових справ і процесуальних прав сторін у провадженні. У всіх державах-членах суддям заборонено розголошувати

² КРЄС приймає визначення ЗМІ, викладене в Додатку I до Рекомендації CM/Rec(2022)11 Комітету міністрів щодо принципів управління ЗМІ та комунікації, параграф 4.

³ Див. <https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-25-on-the-freedom-of-expression-of-judges>.

конфіденційну інформацію, отриману під час виконання своїх обов'язків, яка стосується незавершеного провадження та може порушити права сторін у провадженні. Судді зобов'язані зберігати професійну таємницю щодо своїх обговорень.

14. У переважній більшості держав-членів на суддів покладається юридичний та/або етичний обов'язок⁴ стриманості, який спрямований на збереження незалежності й безсторонності судової влади та довіри суспільства до неї, а також на належне управління та гідність судової влади. У різних державах-членах існують різні правила щодо висловлювань суддів.
15. За загальним правилом або практикою більшість держав-членів забороняє або закликає суддів утримуватися від коментарів щодо власних незавершених або триваючих проваджень чи проваджень інших суддів. Деякі держави-члени поширюють це правило й на вирішені справи, в тому числі й справи інших суддів. Однак, деякі держави-члени роблять виняток для обговорення судової практики під час академічної роботи суддів, як викладачів права, або у професійному середовищі. У багатьох державах на суддів поширюється етичне або звичайне зобов'язання не реагувати на публічну критику їхніх справ.
16. Те, якою мірою судді можуть брати участь у публічних обговореннях, які стосуються питань політичного чи соціального характеру, законодавства, судової влади чи відправлення правосуддя, і висловлювати свої погляди з цих питань у ЗМІ, держави-члени регулюють по-різному. Те саме стосується права суддів мати політичний мандат або брати участь у політичних демонстраціях.
17. У деяких країнах від суддів зазвичай вимагається утримуватися від участі в суперечливих політичних дебатах, включаючи, зокрема, публічні ворожі докори іншим державним органам або втручання в партійну політику шляхом підтримки або критики певних партій чи політиків. В інших державах-членах судді повинні переконатися, що вони не створюють таке враження, буцім мають тверду позицію з певного питання. Кілька держав-членів дозволяють суддям публічно коментувати законодавчі пропозиції чи закон загалом, зокрема, коли такі коментарі робить асоціація суддів. Навіть якщо це дозволено, держави-члени повідомляють, що судді рідко роблять публічні заяви з політичних питань.
18. У більшості держав-членів судді можуть коментувати питання, що стосуються судової влади, її належного управління та незалежності або розподілу влад, за умови, що їхня критика ґрунтується на фактах та аргументах і що не розголошується внутрішня робота судової влади. У деяких державах-членах публічне вираження поглядів за певних обставин тлумачиться як етичний обов'язок, особливо як відповідь на політичні нападки на судову владу. З цією метою суддям вищих судів іноді надається ширший простір для свободи вираження поглядів. Однак у деяких країнах така поведінка викликала публічну критику. Тому нерідко суддям доводиться вичерпувати внутрішні механізми, якщо вони наявні в судовій системі, перш ніж виступити публічно, або зберігати мовчання, коли судова влада має намір надати офіційний інституційний висновок.

⁴ Якщо бути точним, то такі обмеження містяться в конституції, законодавчих актах, кодексах поведінки, кодексах етики чи давніх судових конвенціях.

19. Публічна критика колег-суддів або судової системи викликає занепокоєння. Критика інших суддів або інших представників системи правосуддя, наприклад, прокурора чи захисника, вважається в деяких державах-членах неетичною або такою, що порушує усталені традиції, особливо коли така критика висловлюється зневажливим, принизливим та образливим тоном або якщо вона створює загалом негативний імідж усієї судової влади.
20. У більшості держав-членів, які відповіли на запитання анкети, судді не можуть бути членами політичних партій або займатися будь-якою політичною діяльністю, оскільки це вважається підривом незалежності судової влади або негативним впливом на довіру суспільства до судової влади. У деяких випадках конституційне або законодавче правило про несумісність прямо поширюється на членство в законодавчих або виконавчих органах на європейському, національному або місцевому рівнях. Оскільки політичні мандати вважаються несумісними із посадою судді, деякі країни дозволяють суддям мати політичні мандати, якщо ті йдуть у відпустку. Серед цих країн деякі держави-члени покладають на суддів етичний обов'язок зберігати репутацію судової влади. Деякі країни дозволяють судді займатися політичною діяльністю паралельно із виконанням обов'язків судді. У такому випадку вони вимагають від суддів уникати втручання їхньої політичної діяльності в безстороннє виконання ними суддівських обов'язків. У кількох країнах суддям заборонено брати участь у публічних зібраннях, зокрема, якщо вони мають політичний характер.
21. Актуальна тема — використання соціальних мереж. У кількох державах-членах судді все частіше використовують соціальні мережі. Однак тільки деякі кодекси поведінки містять конкретні практичні вказівки з цього приводу. Якщо такі вказівки є, застосовується загальний обов'язок суддівської стриманості або заклик до обережності, щоб уникнути підриву незалежності, безсторонності чи суспільної довіри до судової влади.
22. У небагатьох державах-членах спостерігається збільшення правових чи етичних обмежень свободи вираження поглядів суддів. І навпаки, у кількох державах-членах дані обмеження було пом'якшено, що призвело до більш активної публічної участі суддів, особливо участі в соціальних мережах. Загалом, багато держав-членів вважають важливим завданням обговорювати суддівську етику з визначенням належного змісту і меж вільного вираження поглядів суддів.
23. Повідомлялося про деякі випадки, коли суддів було притягнуто до дисциплінарної відповідальності через їхні заяви. Наприклад, заяви в суді під час судового провадження, які викликають сумніви в безсторонності судді, як-от расистські зауваження, призвели до притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Перш ніж застосовувати дисциплінарні заходи, дисциплінарні органи більшості держав-членів розглядають характер і суворість обмеження свободи вираження поглядів, включаючи такі елементи, як конкретна позиція судді, зміст і спосіб висловлювання та контекст, у якому воно було зроблено, а також характер і суворість дисциплінарного стягнення, яке має намір накласти орган. Звільнення судді з посади може мати місце лише в крайньому випадку.

IV. Загальні принципи

24. Як закріплено в статті 10 ЄКПЛ, кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати й передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.
25. Свобода вираження поглядів — одна із фундаментальних основ демократичного суспільства, одна з основних умов його прогресу й розвитку кожної людини⁵. З цього випливає, що винятки з цієї свободи мають тлумачитися чітко, а необхідність будь-яких обмежень має бути переконливо доведена⁶.
26. КРЄС дотримується широкого погляду на особистий обсяг права на свободу вираження поглядів суддів як на індивідуальне право⁷. Відповідно, суддя користується правом на свободу вираження поглядів як і будь-який інший громадянин. Право суддів на вільне вираження поглядів поширюється на особисті погляди, висловлені у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, і дає суддям право робити заяви поза межами суду, а також у суді, як публічно, так і приватно, а також брати участь у публічних дебатах та у суспільному житті в цілому.
27. Однак інституційна та державна природа посади судді надає свободі вираження поглядів окремого судді амбівалентного характеру. Висловлювання суддів можуть вплинути на публічний імідж системи правосуддя, оскільки суспільство загалом може сприймати їх не лише як суб'єктивні, а і як об'єктивні оцінки та приписувати їх інституції в цілому.
28. Здійснюючи свою функцію судді відіграють визначну роль у суспільстві як гаранті верховенства права та справедливості⁸. Сама сутність бути суддею полягає в здатності об'єктивно та безсторонньо розглядати предмети спору. Не менш важливо, щоб судді вважалися такими, що володіють цією здатністю⁹. Це пояснюється тим, що їм потрібна довіра громадськості до їхньої незалежності та безсторонності, щоб успішно виконувати свої обов'язки¹⁰ та зберігати авторитет судової влади для вирішення правових спорів або встановлення вини чи невинуватості особи за кримінальним обвинуваченням¹¹. Звідси випливає, що

⁵ Див. ЄСПЛ. «Гендісайд проти Сполученого Королівства», 07.12.1976, заява № 5493/72, п. 49.

⁶ Див. ЄСПЛ. «Столл проти Швейцарії» [ВП], 10.12.2007, Заява № 69698/01, п. 101, повторене у справі «Моріс проти Франції» [ВП], 23.04.2015, Заява № 29369/10, п. 124.

⁷ Див. ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12; «Вілліє проти Ліхтенштейну» [ВП], 28.10.1999, Заява № 28396/95, п. 62. Відповідно до ЄСПЛ, суто виконання суддівських обов'язків, тобто заяви, зроблені у зв'язку з адміністративними завданнями, не охоплюється свободою вираження поглядів відповідно до статті 10 ЄКПЛ, див. «Харабін проти Словаччини», 20.11.2012, Заява № 58688/11, п. 151.

⁸ Див. Велику хартію суддів КРЄС, параграф 1; див. також ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 164.

⁹ Пор. ЄСПЛ. «Кастільо Алгар проти Іспанії», 28.10.1998, Заява № 28194/95, п. 45; і відомі слова головного судді лорда Хьюарта: «Правосуддя має не лише здійснюватися, має бути видно, що воно здійснюється», «Р. проти Сассекських суддів, від імені Маккарті, (1924) 1 К.В. 256 на 259.

¹⁰ Як також визнав ЄСПЛ, див. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 164; «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, п. 86, «Моріс проти Франції» [ВП], 23.04.2015, Заява № 29369/10, пп. 128-130; «Кіпріану проти Кіпру» [ВП], 15.12.2005, Заява № 73797/01, п. 172.

¹¹ ЄСПЛ. «Моріс проти Франції» [ВП], 23.04.2015, Заява № 29369/10, п. 129; «Ді Джованні проти Італії», 9.7.2103, Заява № 51160/06, п. 71.

своєю поведінкою судді мають утверджувати ці цінності¹². Таким чином, держава має право покладати на суддів обов'язок стриманості з належною увагою до їхньої ролі в суспільстві¹³.

29. Враховуючи вищезазначені передумови, «обов'язки та відповідальність», зазначені у пункті 2 статті 10 Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), набувають особливого значення для заяв суддів¹⁴. Стосовно юридичних обмежень свободи вираження поглядів суддів ця стаття передбачає, що вони мають бути встановлені законом і є необхідними в демократичному правовому порядку для досягнення легітимної цілі. Легітимні цілі, як визначено в цій статті, включають збереження авторитету та безсторонності суду та захист конфіденційності судового провадження. Крім того, права інших, такі як гарантія презумпції невинуватості, є легітимними цілями для обмеження свободи вираження поглядів. За відсутності легітимної мети обмеження права судді на вільне вираження поглядів може виглядати як нелегітимна помста судді за небажану критику¹⁵. У більшості держав-членів етичні обмеження свободи слова суддів спрямовані на подібні цілі¹⁶.
30. Обмеження свободи слова потребує виправдання. У прецедентному праві Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) втручання вважається необхідним у демократичному суспільстві, якщо воно відповідає «нагальній суспільній потребі» та є «пропорційним легітимній меті, що переслідується»¹⁷. Пропорційність заходу вимагає, щоб він був найменш обмежувальним заходом¹⁸.
31. З цього випливає, що необхідно знайти баланс між основоположним правом окремого судді на свободу вираження поглядів і легітимним інтересом демократичного суспільства зберегти довіру суспільства до суду¹⁹. У Бангалорських принципах з цього приводу сформульовано два фундаментальних міркування. По-перше, чи може така участь судді обґрунтовано підірвати впевненість у його/її безсторонності. По-друге, чи може така участь необґрунтовано наражати суддю на політичні нападки чи бути несумісною з

¹² Пор. Рекомендація Комітету Міністрів CM/Rec(2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та відповідальність, п. 21 та п. 69 пояснювальної записки. Див. також Бангалорські принципи поведінки суддів, параграфи 1.6, 2.2, 2.4, 3.2, 4.6; Основні принципи незалежності судової влади, принцип 8; ст. 4.3 Європейської хартії про статус суддів; Міжнародна асоціація суддів, Універсальна хартія судді (1999, оновлена 2017), статті 35, 6-2.

¹³ Пор. Звіт Венеційської комісії щодо свободи вираження поглядів суддів, CDLAD(2015)018, параграфи 80-81; ЄСПЛ, див. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 162, також щодо свободи розсуду, наданої державам.

¹⁴ Пор. ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 162.

¹⁵ Див. ЄСПЛ. «Мірослава Тодорова проти Болгарії», 19.10.2021, Заява № 40072/13.

¹⁶ Подібно до Бангалорських принципів, деякі з них посилаються на гідність суддівської посади замість авторитету судової влади, п. 4.6 Бангалорських принципів. Щодо конфіденційності див. п. 4.10 Бангалорських принципів.

¹⁷ Див., наприклад, ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 158.

¹⁸ Пор. ЄСПЛ. «Перінчек проти Швейцарії» [ВП], 15.10.2015, Заява № 27510/08, п. 273.

¹⁹ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 27 і далі, особливо параграфи 28, 33. Баланс, досягнутий ЄСПЛ, також був предметом уваги науковців, див., зокрема, Аня Зайберт-Фор, «Свобода вираження поглядів суддів та їхня незалежність: амбівалентні стосунки», 89-110, а також стосовно використання соціальних мереж, Янніка Ян, «Спілкування суддів у соціальних мережах: оцінка керівних принципів і нових проблем для свободи слова та суддівських обов'язків у світлі Конвенції», 137-153, обидва тексти у: Верховенство права в Європі — останні виклики та судові відповіді, Елозеґуї / Мірон / Моточ (ред.), 2021.

гідністю суддівської посади. Якщо те чи інше має місце суддя повинен уникати такої участі²⁰. Отже, постає питання, чи бере суддя участь у діяльності, яка може об'єктивно поставити під загрозу його/її незалежність або безсторонність, в розрізі певного соціального контексту та в очах розумного та поінформованого спостерігача²¹. Важливими критеріями, які слід враховувати, є формулювання висловленої позиції та обставини, контекст і загальні умови, на фоні яких була зроблена заява, включаючи позицію відповідного судді²².

32. Щоб досягти розумного балансу, потрібно належним чином розглянути міру, якою судді можуть і повинні бути залучені до життя суспільства²³. Слід враховувати, що публічні заяви судді можуть сприяти захисту верховенства права та поділу влади.
33. Слід надавати перевагу таким заходам з виправлення становища, як відвід судді або добровільний самовідвід судді, над загальним превентивним обмеженням свободи вираження поглядів суддів, спрямованим на уникнення таких ситуацій.
34. Визначення змісту і правил свободи вираження поглядів та етичних обмежень щодо її реалізації мають здійснюватися самими суддями або суддівськими асоціаціями²⁴.
35. Оцінюючи будь-яке втручання, необхідно також перевірити пропорційність санкцій чи інших заходів. Покарання не повинні мати «стримувальний ефект» для здійснення іншими суддями свободи вираження поглядів, тобто вони не повинні перешкоджати іншим суддям здійснювати цю свободу щодо питань, які стосуються відправлення правосуддя та судової влади²⁵. Думки, висловлені з урахуванням рекомендацій цього Висновку, не повинні бути предметом дисциплінарних заходів.

V. Обмеження свободи вираження поглядів / суперечливі випадки

36. Щоб допомогти суддям знайти баланс між їхнім правом на свободу вираження поглядів і метою підтримки впевненості громадськості в їхній безсторонності та незалежності, слід надати рекомендації щодо заяв, які можуть призвести до їхнього відводу (розділи 1 і 2), заяв які можуть негативно вплинути на авторитет і репутацію суду (розділи 3 і 4) і виконання політичних повноважень, що може порушити питання щодо принцип поділу влади (розділ 5).

²⁰ Коментар до Бангалорських принципів, параграф 134.

²¹ Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 28.

²² Пор. ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 166; «Вілле проти Ліхтенштейну» [ВП], 28.10.1999, Заява № 28396/95, п. 63.

²³ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 28; Європейська хартія про статус суддів, параграф 4.3 (пояснювальний коментар), говорить, що судді не повинні ставати соціальними чи громадянськими вигнанцями.

²⁴ Див. Посібник із розробки та впровадження кодексів поведінки суддів, Управління ООН з наркотиків і злочинності, Відень, 2019 р., стор. 14-16.

²⁵ Див. ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 167. Так було у справі «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, де суддю-заявницю було звільнено з посади після того, як вона публічно поставила під сумнів незалежність судової влади, п. 99.

1. Заяви, пов'язані з судовими спорами

37. КРЄС наголошує, що судді повинні утримуватися від будь-яких коментарів, які можуть вплинути або, як обґрунтовано очікується, вплинуть на право на справедливий судовий розгляд стосовно будь-якої особи або питання, яке розглядають судді²⁶. Як зазначив ЄСПЛ, заяви судді у справі, яка розглядається, включаючи тон і контекст заяви, можуть вплинути на це право²⁷. ЄСПЛ підкреслив, що під час виконання своїх судових функцій судді повинні проявляти максимальну обережність щодо справ, які вони розглядають, щоб зберегти імідж безсторонності. Судді повинні поводитися таким чином, щоб не створювати враження, що вони мають будь-які особисті упередження чи зацікавленість у конкретній справі. Якщо суддя публічно натякає, що він/вона вже сформував несприятливе ставлення до справи заявника до її розгляду, то його/її заяви об'єктивно виправдовують побоювання обвинуваченого щодо його/її безсторонності²⁸. З цього випливає, що КРЄС підтримує вимогу, викладену в коментарях до Бангалорських принципів, згідно з якою суддя повинен демонструвати відсторонену, неупереджену, безсторонню, відкриту та збалансовану позицію у своїх публічних заявах²⁹, особливо якщо існує потенційний зв'язок із незавершеними чи поточними провадженнями.
38. Самого факту, що тема чи питання може стати проблемою в майбутній справі, недостатньо для того, щоб перешкодити суддям здійснювати їхнє право на свободу вираження поглядів, особливо коли ймовірність того, що судді доведеться прийняти рішення в такій конкретній справі в майбутньому є низькою.
39. Необхідною є підвищена пильність у контексті розслідувань, що тривають, особливо у кримінальних провадженнях, з огляду на гарантію презумпції невинуватості, закріплену в пункті 2 статті 6 ЄКПЛ³⁰. У кримінальному провадженні судді повинні приділяти особливу увагу добору слів, якщо вони хочуть поінформувати громадськість про провадження до того, як особа постане перед судом та буде визнана винною у вчиненні певного кримінального правопорушення³¹. Заяви про винуватість обвинуваченого до вироку суду суперечать статті 6 ЄКПЛ³².
40. Коментарі суддів щодо вирішених справ, окрім їхніх власних, не обов'язково ставлять під питання їхню безсторонність. Коментування судової практики безпосередньо пов'язане з їхньою професійною діяльністю. У своїй професійній

²⁶ Див. вже Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 40, див. Бангалорські принципи, параграф 2.4.

²⁷ Див. ЄСПЛ. «Олуїч проти Хорватії», 5.2.2009, Заява № 22330/05, пп. 59 і далі; пор. «Бушемі проти Італії», 16.09.1999, Заява № 29569/95, п. 68; «Лавентс проти Латвії», 28.11.2002, Заява № 58442/00, п. 119.

²⁸ Пор. ЄСПЛ. «Лавентс проти Латвії», 28.11.2002, Заява № 58442/00, п. 119; «Бушемі проти Італії», 16.09.1999, Заява № 29569/95, п. 68.

²⁹ Коментар до Бангалорських принципів, п. 136, див. також пп. 45, 65, 71; Бангалорські принципи, параграфи 2.2, 2.4.

³⁰ Див. «Пойраз проти Туреччини», 7.12.2010, Заява № 15966/06, пп. 76-78; «Фатуллаєв проти Азербайджану», 22.04.2010, Заява № 40984/07, пп. 159-162; «Лавентс проти Латвії», 28.11.2002, Заява № 58442/00, п. 126-127.

³¹ Див. також ЄСПЛ. «Дактарас проти Литви», 10.10.2000, Заява № 42095/98, п. 41; «Буткевічюс проти Литви», 26.03.2002, Заява № 48297/99, п. 50.

³² ЄСПЛ. «Превіті проти Італії» (рішення), 08.12.2009, Заява № 45291/06, п. 253.

діяльності судді мають право висловлювати конструктивні та шанобливі коментарі щодо розглянутих справ.

41. Судді повинні проявляти обережність у своїх відносинах із ЗМІ та утримуватися від будь-якого особистого використання будь-яких стосунків із журналістами³³. У громадськості не повинно складатися враження, що судді хочуть вплинути на результат справи через комунікацію у ЗМІ.
42. КРЄС погоджується з Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ), що судді повинні утримуватися від використання ЗМІ щодо власних справ, навіть якщо їх на це провокують³⁴. Якщо ЗМІ або зацікавлені представники громадськості критикують рішення, суддя повинен уникати відповідей на таку критику, пишучи пресі або відповідаючи на запитання журналістів³⁵. Суддя має відповідати на законні очікування громадян чітко вмотивованими рішеннями³⁶. Однак, коли судді або їхні рішення піддаються несправедливій критиці, асоціації суддів, судова рада та/або голова суду мають інституційний обов'язок роз'яснити факти, щоб зберегти імідж авторитетної та незалежної судової влади, в тому числі й у публічних дебатах. Крім того, у виняткових випадках, коли суддя зазнає наклепу або образ, він/вона повинен/повинна мати право захищати себе та свою честь, як і будь-який інший громадянин. У цьому судді повинні отримати інституційну підтримку.
43. Конфіденційна інформація, отримана суддею під час виконання обов'язків, не повинна використовуватися або розголошуватися суддею з будь-якою метою, не пов'язаною з виконанням суддею повноважень.
44. За жодних обставин судді не можуть бути примушені публічно пояснювати мотиви винесених ними рішень.

2. Заяви щодо публічних дебатів

45. Принципи демократії, поділу влади та плюралізму вимагають, щоб судді мали свободу брати участь у дебатах, що становлять суспільний інтерес³⁷. Проте принцип поділу влади вимагає від суддів утримуватися від того, щоб виступати публічно як політики. Таким чином, необхідно знайти розумний баланс між ступенем участі суддів у публічних дебатах і необхідністю того, щоб вони були незалежними й безсторонніми під час виконання своїх обов'язків³⁸. Зміст і контекст цього твердження набувають особливого значення в цьому відношенні³⁹.
46. Завдяки унікальній позиції в демократії, заснованій на верховенстві права, судді мають знання і досвід, а також відповідальність, яка з цього випливає, щоб сприяти вдосконаленню законодавства, захисту основних прав, правової системи

³³ Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 40.

³⁴ Прецедентне право ЄСПЛ див. «Лавентс проти Латвії», 28.11.2002, Заява № 58442/00, п. 118; «Бушемі проти Італії», 16.09.1999, Заява № 29569/95, п. 67.

³⁵ Пор. Коментар до Бангалорських принципів, параграф 74.

³⁶ Пор. Коментар до Бангалорських принципів, параграф 74.

³⁷ ЄСПЛ. «Превіті проти Італії» (рішення), 08.12.2009, Заява № 45291/06; пор. Висновок КРЄС № 18 (2015), п. 42.

³⁸ Пор. Висновок КРЄС № 18 (2015), п. 42; Висновок КРЄС № 3 (2002), параграфи 30 і далі, особливо п. 33.

³⁹ Див. Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 42.

та відправлення правосуддя⁴⁰. Отже, за умови збереження їхньої безсторонності та незалежності, суддям слід дозволяти і навіть заохочувати їх брати участь в обговореннях закону з інформаційною та освітньою метою⁴¹, а також висловлювати погляди та думки щодо недоліків у застосуванні закону та його вдосконаленні, а також щодо вдосконалення правової системи.

47. У всіх публічних заявах з питань, що становлять суспільний інтерес, судді повинні висловлюватись розсудливо, помірковано, виважено та шанобливо. Вони повинні утримуватися від дискримінації, політичного, філософського чи релігійного прозелітизму чи войовничості.

3. Заяви щодо питань, які становлять інтерес для судової влади як інституції

48. Судді мають право надавати коментарі з питань, які стосуються основних прав людини, верховенства права, питань призначення суддів на посади або просування їх по службі, а також щодо належного функціонування системи здійснення правосуддя, включаючи незалежність судової влади та розподіл влади⁴². Судді також повинні мати право коментувати політично суперечливі теми, включаючи законодавчі пропозиції чи політику уряду, якщо ці питання безпосередньо впливають на роботу судів⁴³. Це впливає з того факту, що громадськість має законний інтерес бути поінформованою про ці питання, оскільки вони стосуються дуже важливих питань у демократичному суспільстві⁴⁴. Судді, які обіймають керівні посади або обіймають посади в асоціаціях суддів чи судовій раді, мають важливе становище, щоб виступати від імені судової влади.
49. Судді мають право висувати вимоги і зауваження щодо свого статусу, умов праці, а також з усіх інших питань, що стосуються їхніх професійних інтересів. Головну роль у цьому питанні відіграють асоціації суддів⁴⁵.
50. Судді повинні проявляти стриманість⁴⁶, щоб не ставити під загрозу свою безсторонність або незалежність. Крім того, публічні заяви, зроблені уряду з питань, що викликають занепокоєння судової влади, не повинні виглядати як лобіювання уряду або як вказівка на те, яким чином суддя винесе рішення, якщо певні ситуації постануть перед судом. Особливо обережним у цьому відношенні мають бути судді вищих судів через свою високу посаду.

4. Публічна критика судової влади / колег-суддів

51. Що стосується публічної критики або інформації щодо питань, які стосуються судової влади, включно з коментарями щодо колег-суддів, КРЄС наслідуює Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), визнаючи, що обмеження застосовуються до суддів у всіх випадках, коли під сумнів може бути поставлено

⁴⁰ Див. Коментар до Бангалорських принципів, п. 156.

⁴¹ Див. Коментар до Бангалорських принципів, п. 139.

⁴² Доповідь спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 69; див. також Коментар до Бангалорських принципів, параграф 138; Висновок КРЄС № 3 (2002), параграфи 33-34.

⁴³ Коментар до Бангалорських принципів, параграф 138.

⁴⁴ Пор. ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 165.

⁴⁵ Висновок КРЄС № 23 (2020).

⁴⁶ Коментар до Бангалорських принципів поведінки суддів, параграф 138.

авторитет і безсторонність судової влади⁴⁷. Це пов'язано з тим, що необхідно захищати суспільну довіру від руйнівних нападів, особливо з огляду на той факт, що судді, які стикаються з критикою, підпадають під обов'язок стриманості, який не дозволяє їм відповідати на такі напади⁴⁸.

52. Заяви допустимі, якщо вони не виходять за рамки простої критики із суто професійної точки зору, якщо вони є частиною дебатів щодо питань, які становлять значний суспільний інтерес, і якщо вони спираються на обґрунтовані твердження⁴⁹. Суддя повинен керуватися принципами поміркованості та коректності навіть при поширенні точної інформації⁵⁰. Критикуючи інших учасників системи правосуддя, суддя повинен зберігати повагу. Критика не повинна бути мотивована особистою образою чи ворожістю, чи очікуванням особистої вигоди. Як правило, судді повинні уникати імпульсивного, безвідповідального та образливого висловлювання.
53. Важливо, щоб судова влада створювала атмосферу, яка дозволяє суддям робити критичні коментарі, особливо в ієрархічно організованій судовій системі, де судді залежать від колег вищого рангу з точки зору внеску в просування по службі. Однак судді повинні спершу скористатися будь-якими наявними заходами з виправлення становища, перш ніж висловлюватися публічно.

5. Діючий політичний мандат / колишній політичний мандат

54. Пряма участь у партійній політиці може викликати сумніви щодо поділу влади та незалежності чи безсторонності судді, тому багато держав обмежують політичну діяльність суддів. З метою гарантування громадянам прав, передбачених статтею 6 ЄКПЛ, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) визнає співмірним для країн усунення суддів з політичних посад⁵¹. У коментарі до Бангалорських принципів зазначено, що суддівські обов'язки несумісні з певною політичною діяльністю, наприклад, членством у національному парламенті чи місцевій раді⁵².
55. КРЄС приєднується до висновку ЄСПЛ про те, що належності до політичної партії недостатньо для того, щоб поставити під сумнів безсторонність судді, особливо якщо немає ознак того, що членство має будь-який зв'язок із суттю справи⁵³.
56. Проте, щоб захистити довіру суспільства до судової влади, основні стандарти поведінки суддів, як-от збереження репутації судової влади, повинні продовжувати застосовуватися і тоді, коли суддя має політичний мандат⁵⁴. Якщо

⁴⁷ Див. ЄСПЛ. «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, п. 86; «Ді Джованні проти Італії», 9.7.2103, Заява № 51160/06, п. 71; «Паніоглу проти Румунії», 8.10.2020, Заява № 33794/14, п. 114.

⁴⁸ Пор. ЄСПЛ. «Моріс проти Франції» [ВП], 23.04.2015, Заява № 29369/10, п. 128.

⁴⁹ Див. ЄСПЛ. «Бака проти Угорщини» [ВП], 23.06.2016, Заява № 20261/12, п. 171; «Паніоглу проти Румунії», 8.10.2020, Заява № 33794/14, п. 119; «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, п. 93.

⁵⁰ Див. ЄСПЛ. «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, п. 93.

⁵¹ Див. ЄСПЛ. «Бріке проти Латвії», 29.06.2000, Заява № 47135/99.

⁵² Коментар до Бангалорських принципів, параграф 135.

⁵³ Див. ЄСПЛ. «Отегі Мондрагон та інші проти Іспанії» (рішення), 6.11.2018, Заява № 4184/15 (та ін.).

⁵⁴ Пор. ЄСПЛ. «Кудешкіна проти Росії», 26.02.2009, Заява № 29492/05, пп. 85 і далі; у цій справі суддю було відсторонено від здійснення правосуддя до виборів, на яких вона балотувалася як кандидат.

судді порушили стандарти незалежності та безсторонності суддів, зробивши певні заяви під час своєї політичної діяльності, вони повинні заявити про свій відвід у випадках, коли відповідні питання стають актуальними. Щоб зберегти можливість повернутися до виконання суддівських обов'язків після закінчення політичного мандату вкрай важливо, щоб судді уникали заяв, які створюють враження, що ці особи не відповідають посаді судді.

57. У країнах, де судді можуть мати (неповний) політичний мандат або бути членом політичної партії паралельно з посадою судді, вони повинні проявляти стриманість, щоб не поставити під загрозу свою незалежність або безсторонність⁵⁵. Вкрай важливо, щоб вони уникали суто партійних і стійких поглядів на будь-які проблеми або політичні питання, які викликають обґрунтовані сумніви щодо їхньої загальної спроможності вирішувати такі питання об'єктивним чином.

VI. Захист суддівської незалежності як правовий та/або етичний обов'язок суддів, асоціацій суддів і судових рад

58. Відповідно до Висновків КРЄС № 3 (2002)⁵⁶ та № 18 (2015)⁵⁷ КРЄС стверджує, що кожен суддя несе відповідальність за сприяння та захист судової незалежності, яка функціонує не лише як конституційна гарантія для судді, але й накладає на суддів етичний та/або юридичний обов'язок зберігати цю незалежність і виступати на захист верховенства права та незалежності суду, коли ці фундаментальні цінності опиняються під загрозою⁵⁸. Це поширюється як на питання внутрішньої, так і зовнішньої незалежності.
59. З огляду на європейське та міжнародне співробітництво з правових питань і важливість європейського та міжнародного права для захисту незалежності судової влади, судді можуть розглядати загрози для незалежності судової влади як на національному, так і на міжнародному рівнях.
60. Якщо судова незалежність або здатність судової влади виконувати свою конституційну роль знаходяться під загрозою або зазнають нападу, судова влада має бути стійкою та відважно захищати свою позицію⁵⁹. Цей обов'язок виникає особливо у тих випадках, коли демократія знаходиться в незадовільному стані, коли її фундаментальні цінності розпадаються, а незалежність судової влади зазнає нападу.
61. Оскільки обов'язок захищати впливає з незалежності судової влади, він стосується кожного судді⁶⁰. Коли суддя робить такі заяви не лише від свого власного імені, але й від імені судової ради, асоціації суддів чи іншого

⁵⁵ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002), параграфи 30, 33; див. також Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 66.

⁵⁶ Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 34.

⁵⁷ Висновок КРЄС № 18 (2015), параграф 41.

⁵⁸ ЄСПЛ. «Журек проти Польщі», 10.10.2022, Заява № 39650/18, п. 222; Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 102; Генеральна асамблея ЕНСД, Софійська декларація 2013 р., параграф vii; Коментар до Бангалорських принципів, п. 140, див. також Велика хартія суддів КРЄС, п. 3.

⁵⁹ Висновок КРЄС № 18 (2005), параграф 41.

⁶⁰ ЄСПЛ. «Журек проти Польщі», 10.10.2022, Заява № 39650/18, п. 222.

представницького органу судової влади, захист, який надається цьому судді, буде посилений.⁶¹ Беручи це до уваги та залежно від проблеми і контексту, судова рада⁶², асоціації суддів⁶³, голови судів або інші незалежні органи можуть стати найкращим місцем для вирішення цих питань, наприклад, конституційних питань високого рівня. Судді також можуть висловлювати свої погляди в рамках міжнародної асоціації суддів.

62. Однак, якщо будь-яке з цих питань виникне в суді, і якщо безсторонність судді може бути обґрунтовано поставлена під сумнів, суддя повинен заявити самовідвід від розгляду будь-якого провадження⁶⁴.

VII. Етичний обов'язок суддів роз'яснювати правосуддя громадськості

63. Судді повинні прагнути зміцнювати і зберігати довіру громадськості до судової діяльності покращуючи розуміння її, прозорість та допомагаючи уникати введення громадськості в оману⁶⁵. КРЄС підтримує позицію, викладену в Бангалорських принципах, згідно з якою судді повинні прагнути інформувати громадськість про те, що означає незалежність судової влади⁶⁶. Судді повинні додатково пояснювати роботу судової влади, включно з обов'язками і повноваженнями суддів. Вони мають роз'яснити роль судової влади та її зв'язок з іншими органами влади. Загалом вони мають ілюструвати, як цінності системи правосуддя працюють на практиці⁶⁷.

64. Поки що КРЄС зосереджувалася на просвітницькій ролі судів та асоціацій суддів, оскільки саме вони мають гарні можливості для виконання такої ролі⁶⁸. Комітет міністрів Ради Європи заохочував впровадження прес-секретарів судів або медіа та комунікаційних служб під відповідальність судів, судових рад або будь-якого іншого незалежного органу⁶⁹. Європейська мережа судових рад (ENCJ) зазначає, що окремим суддям слід уникати виступів у ЗМІ у ролі прес-секретарів⁷⁰.

65. КРЄС вважає, що окремі судді з відповідними навичками спілкування також можуть пояснити функціонування та цінності судової влади⁷¹. Окрім освітніх

⁶¹ ЄСПЛ. «Журек проти Польщі», 10.10.2022, Заява № 39650/18, п. 222.

⁶² Їхня місія полягає в тому, щоб захищати незалежність окремого судді та судової влади і захищати верховенство права, Висновок КРЄС № 23 (2020), п. 29; також Висновок КРЄС № 7 (2005), п. 13.

⁶³ Загалом асоціації суддів відіграють важливу роль у захисті незалежності суддів у публічних дебатах, див. Висновок КРЄС № 23 (2020), п. 17.

⁶⁴ Пор. Коментар до Бангалорських принципів, п. 140.

⁶⁵ Пор. Висновок КРЄС № 7 (2005), параграфи 6-23; див. також ENCJ, Справедливе суспільство та ЗМІ, звіт за 2011-2012 рр.

⁶⁶ Коментар до Бангалорських принципів, параграф 44.

⁶⁷ Див. також ENCJ, Звіт про суспільну довіру та імідж правосуддя (2018-2019 рр.), Розділ V, 5.3.

⁶⁸ Висновок КРЄС № 23 (2020), параграфи 44-46; Висновок КРЄС № 18 (2015), параграф 32; Висновок КРЄС № 7 (2005), параграфи 6-23.

⁶⁹ Див. Рекомендація Комітету Міністрів СМ/Рес(2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та відповідальність, п. 19; пор. Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (СЕРЕЈ), Посібник із комунікацій зі ЗМІ та громадськістю для судів і органів прокуратури, СЕРЕЈ(2018)15 і вже Висновок КРЄС № 7 (2005), параграф 33 і далі.

⁷⁰ ENCJ, Звіт за 2011-2012 рр., п. 6.2.6.

⁷¹ Пор. ENCJ Звіт за 2018-2019 рр., Розділ V, 5.3.

форумів⁷², вони можуть використовувати засоби масової інформації, у тому числі соціальні мережі, які є відмінним інструментом для інформаційно-роз'яснювальної роботи та освіти населення⁷³. У таких випадках суддям слід ретельно підготуватися у співпраці з суддями, призначеними відповідати за зв'язки зі ЗМІ, чи зі службовцями, які працюють з інформуванням громадськості⁷⁴, і пам'ятати про дотримання обов'язків суддівської стриманості, висловлюючись нейтрально та неупереджено⁷⁵.

VIII. Використання соціальних мереж суддями

1. Свобода вираження поглядів суддів офлайн і онлайн

66. Загальновизнано, що права, які люди мають у реальному житті (офлайн), зокрема свобода слова, однаково захищені і в Інтернет мережі (онлайн). За умови дотримання наведених нижче аспектів, судді можуть використовувати соціальні мережі, як і будь-які інші громадяни⁷⁶.

2. Розробка інструкцій щодо використання суддями соціальних мереж

а) Визначення соціальних мереж

67. КРЄС нагадує про загальне розуміння поняття соціальних мереж як форм електронної комунікації (таких як вебсайти для соціальних мереж і мікроблогів), за допомогою яких користувачі створюють онлайн-спільноти для обміну інформацією, ідеями, особистими повідомленнями та іншим контентом (наприклад, відео). Відповідно до Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи CM/Rec(2022)11 щодо принципів управління медіа та комунікаціями, у Висновку використане широке поняття медіа та кваліфіковано соціальні платформи як цифрові послуги, які об'єднують учасників багатосторонніх ринків, встановлюють правила для такої взаємодії та використовують алгоритмічні системи для збору й аналізу даних і персоналізації послуг⁷⁷.

б) Застосовність загального правила щодо суддівської стриманості

68. Міжнародні документи не містять багато вказівок щодо того, як судді мають здійснювати свою свободу вираження поглядів онлайн. Загальна думка, яку підтримує КРЄС, полягає в тому, що застосовується загальний обов'язок суддівської стриманості⁷⁸. Це означає, що судді повинні уникати висловлювання

⁷² Пор. Коментар до Бангалорських принципів, параграфи 156-157.

⁷³ Пор. Доповідь спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 77; Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграфи 1, 8; пор. Звіт ENCI за 2018-2019 рр., Розділ II, 2.1.

⁷⁴ Див. ENCI, Звіт за 2011-2012 рр., п. 6.2.6.

⁷⁵ Пор. Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграф 1.

⁷⁶ Для застосування ст. 10 ЄКПЛ щодо онлайн-спілкування, див. ЄСПЛ. «Далфі АС проти Естонії» [ВП], 16.6.2015, Заява № 64569/09, п. 110; «Козан проти Туреччини», 1.3.2022, Заява № 16695/19.

⁷⁷ Див. Додаток до Рекомендації CM/Rec(2022)11 Комітету міністрів щодо принципів управління медіа та комунікаціями, параграф 4.

⁷⁸ Див. також Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграфи 1, 15; Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та

поглядів або поширення особистої інформації в інтернеті, що потенційно може підірвати незалежність і безсторонність судової влади, право на справедливий суд або гідність посади та (громадську довіру до) авторитету судової влади. З цією метою судді повинні проявляти обережність у використанні соціальних мереж⁷⁹. Як заявив Спеціальний доповідач ООН з питань незалежності суддів і адвокатів, застосування судових обмежень до комунікації в соціальних мережах не означає, що судді повинні віддалятися від публічного життя, яке відбувається в соціальних мережах⁸⁰.

69. За деякими винятками, приватне спілкування не повинно підлягати обмеженням свободи вираження поглядів. Приватне спілкування — це двостороннє спілкування або спілкування в закритій групі, доступ до якої має бути наданий суддею, включаючи служби обміну повідомленнями або закриті групи соціальних платформ.

с) Адаптація поведінки суддів до конкретних викликів спілкування в соціальних мережах

70. Використання соціальних мереж породжує нові виклики й етичні проблеми, пов'язані з належністю розміщеного контенту й демонстрацією упередженості чи зацікавленості. Соціальні мережі характеризуються широкою доступністю та передачею інформації, що передбачає більшу ретельність у виборі опублікованого контенту. Соціальні мережі мають постійну ємність для зберігання даних, що підвищує ризик накопичення інформації. Вони зберігають особисте спілкування в письмовій формі, що збільшує ризик опублікування приватних повідомлень без дозволу, а також ризик спотворення змісту під час подальшого спілкування⁸¹. Спілкування — швидке й чітке, що може спонукати суддів публікувати необачні дописи. Такі дії, як «лайк» або пересилання інформації, наданої іншими, можуть здаватися відносно невеликими й буденними, але вони кваліфікуються як регулярне вираження думки судді⁸². На відміну від традиційних ЗМІ, у соціальних мережах відсутній контролер, а це дозволяє суддям публікувати все, що їм спадає на думку.
71. Ці специфічні ризики вимагають від судді особливої обережності під час спілкування в соціальних мережах⁸³. КРЄС відзначає значний ризик того, що розповсюдження особистого контенту може негативно вплинути на репутацію судді чи всієї судової влади⁸⁴. Звідси випливає, що судді не повинні брати участь в обміні повідомленнями через сайти соціальних мереж або служби обміну повідомленнями зі сторонами, їхніми представниками чи широкою громадськістю

адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, параграфи 78, 81; пор. Рекомендація Комітету Міністрів CM/Res(2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та відповідальність, параграф 19.

⁷⁹ Пор. Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 40 щодо відносин з пресою.

⁸⁰ Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 79.

⁸¹ Пор. Доповідь спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 81; Звіт ЕНСД за 2018-2019 рр., Розділ II, 2.1.

⁸² Пор. Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграф 6.

⁸³ Див. Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань незалежності суддів та адвокатів, 29 квітня 2019 р., A/HRC/41/48, п. 81.

⁸⁴ Пор. ЕНСД Звіт за 2018-2019 рр., Розділ II, 2.1.

щодо справ, які вони розглядають чи можуть бути передані їм для вирішення⁸⁵. Суддям слід бути обережними щодо ризику спотворення висловлювань в закритих групах. Їм слід остерігатися створення «профілю» на основі своїх коментарів, що справляє враження відсутності відкритості й об'єктивності щодо певних питань. Те ж саме стосується груп соціальних платформ, до яких вони належать, або людей, за якими вони стежать, і коментарів, які вони «лайкають» або «ретвітують», оскільки чим більше вони односторонні, тим більше людей можуть сприймати цих суддів не як незалежних і безсторонніх⁸⁶. Під час обговорення їхньої роботи як судді, захист авторитету та гідності посади повинен перешкоджати суддям робити коментарі, які ставлять під сумнів належне виконання ними їхніх обов'язків.

72. Судді повинні переконатися, що вони зберігають авторитет, добросовісність, пристойність і гідність своєї суддівської посади⁸⁷. Вони повинні пам'ятати, що мова, зовнішність, фотографії та розкриття інших особистих даних можуть завдати шкоди репутації судової влади. Дозвіл суддям ділитися приватними деталями, такими як спосіб життя чи сім'я, несе певний ризик у цьому відношенні. Чи потенційно це висловлювання компрометує репутацію судді чи судової влади, слід оцінювати у світлі обставин справи.
73. Судді не повинні брати участь у соціальних мережах у спосіб, який може негативно вплинути на суспільне сприйняття добросовісності суддів, наприклад, виступаючи у ролі впливових осіб.
74. Судді повинні розглянути питання про те, чи може будь-який неналежний цифровий контент, що передував їхньому призначенню на посаду, зашкодити довірі громадськості до їхньої безсторонності або підірвати репутацію судової влади. Якщо так, вони повинні, якщо можливо, видалити цей контент, дотримуючись застосовних правил своєї юрисдикції⁸⁸.

d) Пропозиція прозорого використання соціальних мереж (за наявності дозволу)

75. Обов'язок суддівської стриманості поширюється на спілкування в соціальних мережах, незалежно від того, розкривають судді свою особу чи ні⁸⁹. Підстав забороняти суддям використовувати псевдоніми немає. Однак використання псевдонімів не дозволяє неетичної поведінки. Крім того, відсутність згадування посади судді або використання псевдоніма не гарантує, що справжнє ім'я чи статус судді не стануть публічними. Розміщення застереження в їхніх профілях у

⁸⁵ Див. також Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграф 17.

⁸⁶ Пор. Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграф 18.

⁸⁷ Пор. Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграфи 5 і 18.

⁸⁸ Пор. Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграф 21.

⁸⁹ Див. також Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграф 16. За умови, що це не порушує застосовні етичні стандарти чи наявні правила, які забороняють ідентифікацію судді як члена судової влади в соціальних мережах. Пор. параграфи 12-13.

соціальних мережах про те, що весь контент або думки висловлені ними особисто, не звільняє суддів від прояву стриманості.

е) Наголошення на важливості навчання суддів щодо використання соціальних мереж

76. КРЄС наголошує на важливості навчання всіх суддів роботи з додатками соціальних мереж та етичним наслідкам їх використання в особистому та професійному контекстах⁹⁰.
77. Це має допомогти суддям зрозуміти, який ступінь стриманості дозволяє їм захистити свою безпеку й виконати свої зобов'язання щодо підтримки незалежності та безсторонності, гідності своєї посади та довіри суспільства до судової влади. Розуміння того, які платформи соціальних мереж використовуються, як працюють різні платформи соціальних мереж, яким типом інформації доцільно ділитися на різних платформах соціальних мереж і які потенційні ризики та наслідки може мати участь у комунікації на такій платформі, було б доречною сферою навчання суддів. Навчання має охоплювати технічні аспекти (наприклад, різні налаштування конфіденційності різних соціальних платформ), аспекти профілювання та захисту даних.
78. Судова влада повинна забезпечувати навчання новопризначених і діючих суддів на постійній основі. Асоціації суддів можуть сприяти навчанню, обміну та розповсюдженню знань і кращих практик серед суддів.

IX. Рекомендації

1. Суддя користується правом на свободу вираження поглядів як і будь-який інший громадянин. На додаток до особистих прав судді принципи демократії, поділу влади та плюралізму вимагають, щоб судді мали свободу брати участь у дебатах, що становлять суспільний інтерес, особливо, що стосується питань, пов'язаних із судовою владою.
2. У ситуаціях, коли демократія, поділ влади чи верховенство права знаходяться під загрозою, судді повинні бути стійкими й мати обов'язок виступати на захист незалежності судової влади, конституційного ладу та відновлення демократії як на національному, так і на міжнародному рівнях. Це включає погляди та думки щодо питань, які є політично чутливими, і поширюється як на внутрішню, так і на зовнішню незалежність окремих суддів і судової влади загалом. Судді, які виступають від імені судової ради, асоціації суддів чи іншого представницького органу судової влади, користуються ширшими дискреційними повноваженнями в цьому відношенні.
3. Окрім асоціацій суддів, судових рад чи будь-якого іншого незалежного органу, окремі судді мають етичний обов'язок роз'яснювати громадськості питання про

⁹⁰ Див. також ENCJ Звіт за 2018-2019 рр., Розділ II, 2.7; ENCJ Звіт за 2011-2012 рр., 6.2.4; Необов'язкові рекомендації UNODC щодо використання суддями соціальних мереж, параграфи 14, 38-40; пор. Висновок КРЄС № 23 (2020), параграф 18; Велика хартія суддів КРЄС, п. 18.

систему правосуддя, функціонування судової влади та її цінності. Покращуючи розуміння, прозорість і допомагаючи уникати публічних спотворень, судді можуть сприяти розвитку і збереженню довіри громадськості до судової діяльності.

4. Користуючись свободою вираження поглядів, судді повинні пам'ятати про свою конкретну відповідальність і обов'язки в суспільстві та проявляти стриманість у висловленні своїх поглядів і думок за будь-яких обставин, коли, в очах розумного спостерігача, їхні заяви можуть поставити під загрозу їхню незалежність або безсторонність, гідність їхньої посади або поставити під загрозу авторитет судової влади. Зокрема, вони повинні утримуватися від коментарів щодо суті справ, які розглядають. Судді також повинні зберігати конфіденційність процесу.
5. За загальним принципом, судді повинні уникати участі в публічних суперечках. Навіть у випадках, коли їм дозволено членство в політичній партії чи участь у публічних дебатах, суддям необхідно утримуватися від будь-якої політичної діяльності, яка може поставити під загрозу їхню незалежність чи безсторонність або репутацію судової влади.
6. Судді мають усвідомлювати як переваги, так і ризики спілкування у ЗМІ. З цією метою судова влада повинна забезпечити навчання суддів, щоб навчити їх використовувати засоби масової інформації, які можуть бути використані як чудовий інструмент для інформування громадськості. Водночас слід підвищувати обізнаність про те, що під час публікації в соціальних мережах все, що вони публікують, стає постійним навіть після видалення, і може вільно тлумачитися або навіть бути вирвано з контексту. Використання псевдонімів не нівелює неетичну поведінку онлайн. Судді повинні утримуватися від публікації будь-яких матеріалів, які можуть поставити під загрозу довіру громадськості до їхньої безсторонності або суперечити гідності їхньої посади чи судової влади.
7. Правила чи кодекси поведінки щодо обсягу свободи вираження поглядів суддів і будь-яких обмежень щодо її використання повинні бути розроблені самими суддями або їхніми асоціаціями суддів.